

СТРУКТУРИЗАЦІЯ ПРОБЛЕМ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ ЩОДО ФОРМУВАННЯ ЇХ ФІНАНСОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ

У статті окреслено зовнішні та внутрішні проблеми, які є спільними для більшості аграрних підприємств. Виявлено вплив зазначених проблем на формування фінансового потенціалу аграрних підприємств.

Ключові слова: аграрне виробництво, проблеми, фінансовий потенціал, фінансова безпека

Постановка проблеми. Стрімкий розвиток суспільства, зростання рівня технологій, а також різкий демографічний ріст в світі вимагає детального дослідження сучасного стану світового сільського господарства. Розвиток сільського господарства визначає спосіб життя та перспективи більшої частини населення, що особливо актуально для України, оскільки історично і потенційно вона є аграрною країною. Так як світовий перерозподіл ролей країн у виробництві сільськогосподарської продукції впливає на їх економіку, особливого значення набуває вплив цього процесу на країни, які нещодавно стали на шлях ринкових реформ. Обравши курс ринкових відносин, Україна тим самим обрала шлях входження до світового економічного простору, що є невід'ємною умовою успішного розвитку будь-якої країни.

Україна має потужний агропромисловий потенціал та величезні перспективи розвитку сільського господарства, оскільки вона має вигідне місцерозташування, володіє сприятливими кліматичними умовами і якісними земельними ресурсами. Однак сучасний аграрний сектор економіки поки що не використовує свій потенціал повною мірою.

Невід'ємною частиною потенціалу будь-якого підприємства, в тому числі і сільськогосподарського напрямку, є його фінансовий потенціал, який забезпечує відтворення для безперервної роботи підприємства. Для ефективного та успішного функціонування підприємств необхідною умовою є якісне формування його потенціалу, в тому числі його фінансових елементів, з метою належного забезпечення ним.

Аналіз останніх досліджень. Питанню формування фінансового потенціалу підприємств науковцями приділялося багато уваги, зокрема, такими авторами як Краснокутська Н. С., Федонін О. С., Ареф'єва О. В., Хомяков В. І., Ворсовський О. Л., Бикова В. Г., Фомін П. А., Терещенко Е. Ю. та інші.

Проте в умовах трансформації економічної системи подальшого дослідження потребує виявлення складових проблеми, пов'язаної з формуванням фінансового потенціалу аграрних підприємств.

Мета статті. Враховуючи актуальність та важливість даного питання метою статті є комплексне дослідження проблем, пов'язаних з формуванням

фінансового потенціалу аграрних підприємств, з виділенням їх складових і зв'язків між ними з метою пошуку можливих шляхів їх розв'язання.

Виклад основного матеріалу. Особлива роль аграрного виробництва в економіці держави з точки зору корисності для суспільства є не стільки частка ВВП (8-10%), скільки соціальна значимість галузі. А саме:

- економічна база для забезпечення життєдіяльності третини населення країни;
- незамінний виробник продуктів харчування і сировини для промисловості;
- база для створення робочих місць;
- вироблена продукція на 1 гривню в галузі дає одержувати понад 12 гривень продукції в інших галузях;
- сільські території є місцем оздоровлення, а сільське населення — оберегом національних звичаїв і традицій.

Як зазначають Ю. Ф. Мельник і П. Т. Саблук, у країнах з розвинутою ринковою економікою, на відміну від економічної політики нашої держави, саме ці фактори враховують при розподілі бюджетних надходжень на користь сільського господарства [1].

Подальше нарощування виробництва конкурентоспроможної сільськогосподарської продукції мотивує не тільки внутрішній ринок, а й продовольча безпека країни. Потужним стимулом збільшення її виробництва є експорт вітчизняної продукції. В імпорті продуктів, за оцінками експертів ООН, мають потребу 36 країн світу [2]. Тому вихід продукції вітчизняного АПК на міжнародні ринки повинен стати складовою державної аграрної політики. При цьому слід це робити виважено. Основним пріоритетом має стати забезпечення власних потреб якісною продукцією. Оскільки, як свідчить практика, політика цивілізованих країн направлена на підтримку національного генофонду через споживання високоякісних продуктів харчування.

У всі періоди трансформації економіки основу розвитку аграрних підприємств становив їх фінансовий потенціал, здатний забезпечити просте та розширене відтворення. При цьому на кожному етапі цієї трансформації у різних підприємств виникали не однакові проблеми з його формуванням через відмінні стартові умови та можливості.

Опрацювання значної кількості публікацій та аналіз фактичних даних дозволило сформулювати ряд спільних для багатьох сільськогосподарських підприємств проблем, які водночас являються як причинами так і наслідками неефективного формування їх фінансового потенціалу. Серед зазначених проблем слід виділити такі:

- диспаритет цін на сільськогосподарську продукцію та продукцію інших галузей економіки країни, які забезпечують аграрне виробництво.

Впевнено можна стверджувати, що важливим елементом в рамках аграрної реформи є створення механізму формування справедливої ціни на сільськогосподарську продукцію, яка б могла забезпечити рентабельне виробництво, яке давало б можливість здійснювати розширене виробництво.

Саме ліквідація диспаритету цін, яка існувала і зараз існує є нагальною проблемою для аграрних виробників. Ми поділяємо точку зору економістів, що це повинно відбуватися завдяки перерозподілу прибутку, який отримується у ланцюжку: виробник – переробник – продавець. Спосіб перерозподілу повинен базуватися на основі того, щоб усі учасники цього процесу мали рівновеликі прибутки на рівновеликий авансований у виробництво капітал.

Практика попередніх років свідчить, що монополізація окремих галузей вітчизняної економіки стала умовою їх привілейованого становища в порівнянні з сільським господарством. Якщо за період 2001-2008 роки норма прибутку в економіці в цілому становила 5,1%, промисловості – 8%, оптовій і роздрібній торгівлі – 5,2%, банківській сфері – 14,3%, то в сільському господарстві – лише 1,1% [2]. Тому при формуванні економічних міжгалузевих відносин вирішальним є державне втручання.

- недостатня мотивація працівників, зайнятих у сільському господарстві.

Загально відомо, що рушійною силою функціонування і розвитку підприємства є трудові ресурси, а їх основним мотиваційним чинником є заробітна плата. Як показує практика, середньомісячна номінальна заробітна плата одного штатного працівника підприємств сільського господарства залишається однією з найнижчих серед усіх видів економічної діяльності й становила 1884 грн в середньому за перше півріччя 2012 року. Для порівняння: середньомісячна заробітна плата за цей же період по промисловості становила 3373 грн, у фінансовій сфері – 5883 грн, у сфері державного управління – 3135 грн. Протягом 2011 року заборгованість із виплати заробітної плати працівникам сільського господарства скоротилася на 36,2% і станом на 1 січня 2012 року становила 25,6 млн грн, що складає 2,6% загального боргу по країні. При цьому більше 60% заборгованої заробітної плати сконцентровано на підприємствах-банкрутах (суб'єктах господарювання, щодо яких реалізуються процедури відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом) [3].

- зниження родючості ґрунтів.

Щорічно втрати гумусу внаслідок мінералізації становлять до 0,7 т/га. Вміст гумусу в ґрунтах протягом останніх 20 років зменшився майже на 20%. Дослідження даного питання на регіональному рівні дало можливість визначити, що в окремих регіонах близько 40% орних земель потребують систематичного вапнування, а близько 10% – гіпсування. Якщо в Європі та США сільгоспвиробники вносять від 200–300 до 700–800 кілограмів мінеральних добрив на гектар, то в Україні – лише 10–15 кг. Це замало для підтримання родючості земель. Не менш складна ситуація стосовно внесення органічних добрив. Так, їх середні дози знизились до 0,6 т/га. При цьому раціональне їх значення становить 8–10 т/га. Розораність земель в Україні одна із найвищих у світі і складає більше 70%, тоді як світова норма від чверті до третини загальної площі.

Фінансовий потенціал аграрних підприємств має свої особливості оскільки нерозривно пов'язаний з потенціалом їх земельних ресурсів. Виходячи з виробничої направленості аграрних підприємств необхідно відмітити, що

потенціал землі через виробничу сферу забезпечує формування фінансового потенціалу підприємства. У загальному підсумку зниження потенціалу землі аграрних підприємств призводить до зниження його фінансового потенціалу. Тому, в процесі прийняття рішень стосовно ефективного використання фінансового потенціалу необхідно звернути увагу на дану проблему.

- застаріла матеріально-технічна база.

На сучасному етапі розвитку матеріально-технічна база потребує серйозної модернізації. Наявний парк сільськогосподарської техніки сьогодні знаходиться у критичному стані, 85% її відпрацювало свій амортизаційний термін. А для відтворення машинно-тракторного парку АПК до рівня технологічної потреби виробництва прогнозованих обсягів аграрної продукції необхідні щорічні інвестиції у сумі близько 22 млрд грн.

Дослідження джерел формування фінансового потенціалу підприємства показало, що більш сталим його джерелом, на відміну від чистого прибутку, але не менш важливим, являються амортизаційні відрахування. Відносна сталість цього джерела пов'язана наявними основними засобами та нематеріальними активами, які знаходяться у власності аграрних підприємств. Чим більша їх кількість і вартість, тим більший амортизаційний потік, який спрямовується на реновацію основних засобів та нематеріальних активів. Так, нагромаджений амортизаційний фонд за простого відтворення направляється на заміну основних засобів, які застаріли або повністю зношені. На сьогоднішній день стан машинно-технологічного комплексу в сільському господарстві України не здатний забезпечити реалізацію концепції інноваційного розвитку галузі.

- недостатнє використання інновацій.

Досвід показує, що більшість українських підприємств усвідомила необхідність інноваційних, принципово нових методів управління персоналом та організацією в цілому. Інновації необхідні в організаційній, виробничій, фінансовій, науковій сферах, оскільки саме в комплексі вони приносять найефективніший результат. Але відсутність коштів, високі ризики призводять до розподілу підприємств на ультрасучасні і середньовічні. Взаємовплив інновацій і фінансового потенціалу сільськогосподарського підприємства полягає в тому, результати їх інноваційної активності у різних сферах забезпечують формування фінансового потенціалу, і навпаки – використання фінансового потенціалу можливе у напрямку застосування інновацій.

Одним з внутрішніх чинників, як зазначають О. В. Ареф'єва і Т. Б. Кузенко, який безпосередньо впливає на процес формування фінансового потенціалу для забезпечення фінансової безпеки підприємства, виступає недостатня діяльність менеджерів фінансово-економічних служб, маркетингу й адміністративного менеджменту підприємства [4].

Таким чином, розв'язання проблем, пов'язаних з формуванням фінансового потенціалу аграрних підприємств можливе шляхом глибинної структуризації завдань через виявлення і усунення причин їх прояву.

Висновки. Виходячи з результатів дослідження доцільно виділити те, що в процесі формування фінансового потенціалу аграрних підприємств важливим є пошук способів його розширення та примноження. Це дасть

можливість для подолання критичних явищ у діяльності підприємств і в подальшому підвищення конкурентоспроможності та нарощування обсягів виробництва завдяки ефективному використанню їх фінансового потенціалу.

Література

1. Мельник Ю. Ф. Агропромислове виробництво України: уроки 2008 року і шляхи забезпечення інноваційного розвитку / Ю. Ф. Мельник, П. Т. Саблук // Економіка АПК. — 2009. — №1. — С. 3 — 15.
2. Зубець В. М. Виклад звітної доповіді на Загальних зборах Національної академії аграрних наук України / В. М. Зубець // Економіка АПК. — 2011. — №1. — С. 3 — 11.
3. <http://www.ukrstat.gov.ua/>
4. Ареф'єва О. В. Економічні основи формування фінансової складової економічної безпеки / О. В. Ареф'єва, Т. Б. Кузенко . [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://firearticles.com/finansy-pidpryemstv/131-ekonomichni-osnovi-formuvannya-finansovoyi-skladovoyi-ekonomichnoyi-bezpeki-arefyeva-o-v-kuzenko-t-b.html>.

UDK 631.162

STRUCTURIZATION OF PROBLEMS OF THE AGRARIAN ENTERPRISES CONCERNING FORMATION OF THEIR FINANCIAL POTENTIAL

*Kostyrko A., senior teacher
Mykolayiv state agrarian university*

In article external and internal problems which are the general for the majority of the agrarian enterprises are defined. Influence of these problems on formation of financial capacity of the agrarian enterprises is defined.

Keywords: *agrarian production, problems, financial potential, financial safety*